

Ф. В. Узунов,
к. е. н., доцент, перший профектор, Університет економіки та управління

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ БІЗНЕСУ І ДЕРЖАВИ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ОСНОВА ІСНУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН

F. Uzunov,
Ph.D., associate Professor, first Pro-rector of the University of Economics and management

REALIZATION OF FUNCTIONS OF THE STATE AND BUSINESS AS THE OBJECTIVE BASIS FOR THE EXISTENCE OF PARTNERSHIPS

У статті визначено, що реалізація функцій бізнесу і держави створюють об'єктивну основу існування партнерських відносин. Розглянуто функції, що виконує бізнес. Наведено ряд причин, що зумовлюють важливість допомоги держави у розвитку бізнесу.

The article stated that realization of functions of business and the state create an objective basis for the existence of a partnership. Considered are the functions that a business. Is a series of factors, which determine the importance of the assistance of the state in business development.

Ключові слова: бізнес, держава, партнерські відносини, функції.
Key words: business, government, partnership, functions.

ВСТУП

На сучасному етапі розбудови української держави проблеми організації та вдосконалення взаємодії влади та бізнесу особливо актуальні. Як реакція на зростаючі вимоги, що пред'являються до бізнесу, все більше усвідомлюється необхідність конструктивного діалогу між державою, бізнесом та суспільством. Проте баланс інтересів між бізнесом, державою та місцевою владою у питанні про відповідальність за добробут громадян, території та країни в цілому поки що не знайдено.

Функції бізнесу та держави розглядали такі вчені, як Р. Барр, Ю.М. Осипов, А. Сміт, Ф.І. Шамхалов та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завдання статті:

— визначити, що реалізація функцій бізнесу і держави створюють об'єктивну основу існування партнерських відносин;

— розглянути функції, що виконує бізнес;

— навести ряд причин, що зумовлюють важливість допомоги держави у розвитку бізнесу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним з елементів, що складають методологічну основу системи партнерських відносин бізнесу і влади, є нагальна характеристика самого бізнесу. Сутність підприємництва найбільш повно розкривається в процесі виконання його функцій. Вчені, що досліджують діяльність підприємств приватного бізнесу, відзначають існування двох видів функцій, виконуваних ними. Ці функції є формами реалізації діяльності даних суб'єктів господарювання відповідно до їх призначення.

По-перше, кожне приватне підприємство виконує свою приватну, явно виражену функцію — прагнення забезпечи-

ти максимально можливий в даних умовах прибуток. Реалізація цієї функції обумовлює існування інших функцій — функцій "другого плану", покликаних створити передумови для ефективної роботи того чи іншого суб'єкта. Отже, існують так звані функції внутрішнього порядку, які більш детально розкривають явно виражені функції суб'єкта господарювання. Наприклад, Р. Барр, автор праці "Політична економія", ці явні функції класифікує наступним чином: організація виробництва; взяття на себе ризику; використання владних функцій з метою реалізації поставлених цілей [1, с. 122].

По-друге, кожен суб'єкт підприємницької діяльності виконує одночасно і суспільну функцію, що носить прихований характер. Реалізація явної, чітко вираженої функції — отримання максимального прибутку, безпосередньо пов'язана із задоволенням платоспроможного попиту на ринку товарів чи послуг, що означає участь приватного капіталу в будь-якій його організаційно-правовій формі (індивідуальний, корпоративний) у задоволенні матеріальних потреб суспільства. Тим самим знаходить прояв ще один вид функцій первинного суб'єкта господарювання, функцій суспільної значущості, прямо неусвідомлених даним суб'єктом і, отже, що носять латентний, прихований характер.

Цей подвійний характер функцій суб'єкта господарювання зазначив ще А. Сміт, вказуючи на те, що кожен виробник, прагнучи до реалізації особистого інтересу, досягає таких результатів, які навіть не входили в його наміри [7].

Слід підкреслити, що реалізація бізнесменом своєї суспільної функції, пов'язаної із задоволенням матеріальних потреб суспільства, характеризується не тільки з точки зору кількісного насичення ринку певним видом продукції, а й ефективністю задоволення платоспроможного попиту на товари та послуги. Ефективність задоволення попиту без-

посередньо пов'язана з раціональністю використання економічних ресурсів, з гнучким реагуванням на зміну структури попиту. Ефективне використання ресурсів кожним окремим виробником у кінцевому рахунку забезпечує ефективність функціонування всієї економічної системи.

Дослідники відзначають, що задоволення платоспроможного попиту приватним чином не вичерпує перелік його громадських функцій в економіці. Наприклад, професор Ф.І. Шамхалов відносить до даного виду функцій бізнесу [8, с. 45]:

— оптимальне комбінування факторів виробництва, що забезпечує ефективне використання матеріальних, трудових, інтелектуальних ресурсів у цілому в суспільстві;

— забезпечення утворення суспільного продукту і сприяння розподілу національного доходу за допомогою оплати використаних у виробництві ресурсів, яка перетворюється на доходи власників ресурсів (зарплата, земельна рента, відсоток на капітал). Однією з форм розподілу національного доходу підприємствами бізнесу служить частина податку на прибуток, яку деякі економісти, наприклад А. Маршалл, трактують як винагороду держави за забезпечення загальних умов виробничо-господарської діяльності [4];

— забезпечення інноваційності розвитку, особливо в господарських структурах підприємницького типу.

Отже, бізнес, виконуючи свої прямі функції, забезпечуючи збереження і розширене відтворення належних їм об'єктів власності за допомогою збільшення приватного капіталу, одночасно виконують і суспільні функції, пов'язані зі збільшенням суспільного капіталу і продукту, здатного забезпечити платоспроможний попит на ринку товарів і послуг.

Зростання ролі бізнесу у виконанні громадських функцій, що забезпечують реалізацію суспільних інтересів, поступово сприяють усвідомленню соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством. Латентність суспільних функцій бізнесу почала виявлятися більш чітко. При цьому не держава спрямовує суб'єктів бізнесу до виконання громадських функцій, а вони цілком усвідомлено починають враховувати їх у своїй діяльності.

У цьому зв'язку доцільним видається аналіз економічного середовища взаємодії органів влади та бізнесу. Зокрема, можна зазначити, що тільки за останні чотири роки обсяг закупівель для державних потреб виріс більш ніж в 3,5 рази. Це свідчить про те, що держава стала більш відповідально ставитися до процесу взаємодії з бізнесом.

При описі взаємодії органів державної влади та бізнесу при проведенні державних тендерів надалі вчені використовують такі поняття:

— органи державної влади — органи державної та регіональної виконавчої влади, яким доручена реалізація державних програм і надано право на вибір виконавців цих програм;

— бізнес — суб'єкти господарювання, що здійснюють комерційну діяльність, створених приватними особами, які претендують на отримання державних замовлень;

— партнерські відносини бізнесу та органів державної влади — взаємовигідна співпраця органів державної влади та бізнесу, спрямована на задоволення державних потреб силами і ресурсами суб'єктів господарювання;

— механізм взаємодії — сукупність інструментів, методів і правил, що визначають порядок взаємодії органів державної влади та бізнесу [3].

У даний час державні органи використовують різні форми і види партнерських відносин з бізнесом. Одним з найбільш поширених видів взаємодії є державно-приватне партнерство.

Відповідно до діючого порядку, підтримка різних проектів з інвестиційного фонду може здійснюватися в наступних форматах:

— фінансування до 75% загальної вартості проекту у формі внеску до статутного капіталу, або фінансування певних активів в обмін на право власності на ці активи;

— надання державних гарантій у розмірі до 60% позикових коштів, що залучаються для реалізації проекту.

Зокрема, на фінансування проектів щодо взаємодії органів державної влади та бізнесу, в тому числі, у вигляді державно-приватного партнерства, в 2010 році було передбачено фінансування в розмірі від 8% до 15% коштів інвестиційного фонду [6, с. 11].

Зі збільшенням коштів, що виділяються на здійснення фінансування державних замовлень, росте відповідальність усіх учасників партнерських відносин за ефективне витрачання цих коштів. На думку вчених, враховуючи вищезазначені обставини, всі учасники взаємодії мають спрямувати свої зусилля на формування таких правил і принципів спільної діяльності, які б забезпечували ефект всім зацікавленим сторонам [2].

Підвищення прозорості та збільшення ступеня інформованості підприємництва про потреби і наміри держави з розміщення державних замовлень дозволяє всім учасникам процесу, які мають законні економічні наміри, отримувати достатній економічний ефект при дотриманні паритету державних і приватних інтересів.

Враховуючи роль бізнесу в задоволенні потреб суспільства, можна зробити висновок про те, що виконання державою своїх соціально-економічних функцій неможливо без ефективного функціонування бізнесу. Це є важливою умовою формування партнерських відносин між бізнесом і державою. Іншою важливою умовою є те, що бізнес не може розвиватися ефективно без допомоги та сприяння держави. Це зумовлено рядом причин.

По-перше, розвиток ефективно функціонування бізнесу в Україні знаходиться на початковій стадії, що об'єктивно потребує створення певних соціально-економічних умов, що забезпечують його становлення. Нові виробничо-господарські структури приватного бізнесу потребують формування первинного капіталу, здатного забезпечити стабільність відтворювального процесу, а також в субсидіях, дешевому кредиті, різного роду пільги, які може забезпечити тільки держава.

По-друге, виробничо-господарська система, одним з центральних елементів якої є підприємства бізнесу, побудована на основі поділу праці, а також повноважень і прав прийняття господарських рішень, обумовлених приватною власністю на умови і результати виробничої діяльності. У силу цього ефективно функціонування мільйонів приватних господарюючих суб'єктів може бути забезпечене тільки в умовах політичної та соціальної стабільності, при дотриманні загальноприйнятих "правил гри" в їх сфері діяльності, що забезпечується державою.

По-третє, сучасна виробничо-господарська система характеризується конкуренцією, в умовах якої дрібний і середній бізнес знаходиться в менш сприятливих умовах порівняно з великим. Тому малий і середній бізнес потребує сприяння держави, у забезпеченні сприятливого для нього конкурентного середовища, умови кредитування, фінансування, доступу до результатів науково-технічного прогресу, отримання інформації, підготовки кадрів.

По-четверте, ефективно функціонування підприємств бізнесу багато в чому залежить від ступеня розвитку інфраструктури ринкового господарства, які забезпечують необхідні умови для раціональної та ефективно організації виробництва та зв'язків виробників із споживачами. Без сприяння держави неможливе створення і розвиток виробничо-господарської (транспорт, зв'язок, енергетика), фінансової (банківська система) і безпосередньо ринкової складової інфраструктурного комплексу [3].

Отже, задоволення суспільних потреб може здійснюватися в повній мірі тільки в суспільстві в цілому, тобто

за допомогою функціонування його виробничої сфери та за допомогою власне суспільства. Цей взаємозв'язок бізнесу і держави чітко сформульований Ю.М. Осиповим, який зазначає, що немає і не може бути суто індивідуального (особистісно-автономного) виробництва, немає і не може бути суто індивідуального (необумовленого взаємодією людей) споживання [5, с. 6].

Крім того, економічна роль держави не обмежується допомогою, сприянням розвитку бізнесу, тобто виконанням так званої "творчо-охоронної функції", оскільки сама держава виступає суб'єктом господарювання, здійснюючи через державні підприємства і установи виробничу та обмінну діяльність. Тим самим держава безпосередньо вступає в господарські відносини з іншими суб'єктами економічної діяльності.

Використовуючи державний капітал (що знаходиться у володінні або розпорядженні держави), вона забезпечує його кругообіг, процес відтворення, передусім, суспільних благ, одночасно впливаючи на підвищення ефективності функціонування приватного капіталу. Як правильно підкреслюють науковці, державний капітал виконує одночасно дві функції: звичайну, властиву приватному капіталу (виробництво товарів, послуг, отримання прибутку) і специфічну — забезпечення відтворення всього суспільного капіталу.

Таким чином, існування тісної взаємодії між бізнесом і державою обумовлено як неможливістю держави виконувати свої соціально-економічні функції без бізнесу, так і неможливістю бізнесу ефективно розвиватися без допомоги держави. Реалізація бізнесом громадських соціально-економічних функцій, а також функцій держави щодо формування умов для ефективної діяльності бізнесу створює об'єктивну основу існування між ними партнерських відносин.

ВИСНОВКИ

Кожне приватне підприємство виконує свою приватну, явно виражену функцію — прагнення забезпечити максимально можливий в даних умовах прибуток. Реалізація цієї функції обумовлює існування інших функцій — функцій "другого плану", покликаних створити передумови для ефективної роботи того чи іншого суб'єкта.

Кожен суб'єкт підприємницької діяльності виконує одночасно і суспільну функцію, що носить прихований характер. Реалізація явної, чітко вираженої функції — отримання максимального прибутку, безпосередньо пов'язана із задоволенням платоспроможного попиту на ринку товарів чи послуг, що означає участь приватного капіталу в будь-якій його організаційно-правовій формі (індивідуальний, корпоративний) у задоволенні матеріальних потреб суспільства.

Тобто, бізнес, виконуючи свої прямі функції, забезпечуючи збереження і розширене відтворення належних їм об'єктів власності за допомогою збільшення приватного капіталу, одночасно виконують і суспільні функції, пов'язані зі збільшенням суспільного капіталу і продукту, здатного забезпечити платоспроможний попит на ринку товарів і послуг.

Бізнес не може розвиватися ефективно без допомоги та сприяння держави. Це зумовлено рядом причин.

По-перше, розвиток ефективно функціонуючого бізнесу в Україні знаходиться на початковій стадії, що об'єктивно потребує створення певних соціально-економічних умов, що забезпечують його становлення.

По-друге, виробничо-господарська система, одним з центральних елементів якої є підприємства бізнесу, побудована на основі поділу праці, а також повноважень і прав прийняття господарських рішень, обумовлених приватною власністю на умови і результати виробничої діяльності.

По-третє, сучасна виробничо-господарська система характеризується конкуренцією, в умовах якої дрібний і се-

редній бізнес знаходиться в менш сприятливих умовах порівняно з великим.

По-четверте, ефективне функціонування підприємств бізнесу багато в чому залежить від ступеня розвитку інфраструктури ринкового господарства, які забезпечують необхідні умови для раціональної та ефективної організації виробництва та зв'язків виробників із споживачами.

Література:

1. Барр Р. Политическая экономия / Барр Р. [Пер. с фр.] — М.: Междунар. отношения, 1995. — В 2-х тт.: Т. 1. — 608 с.
2. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика: [монографія] / В.М. Ємельянов. — Миколаїв: ПП Ємельянова Т.В., 2012. — 420 с.
3. Ємельянов В.М. Взаємодія держави і бізнесу в регулюванні економічних процесів та зміцненні економічної безпеки / В.М. Ємельянов // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія "Управління" Вип. 1/2012. Державне управління та місце самоврядування / За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. — К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління. — 2012. — С. 125—147.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки: В 2-х т. / Пер. с англ. / А. Маршал. — М.: Прогресс, 1993. — Т. 2. — 415 с.
5. Мельничук В. Тенденції економіки з початку кризи / В. Мельничук, Ю. Осипов // Урядовий кур'єр. — 2009. — 3 квітня. — С. 6.
6. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України. — К.: Видавничо-поліграфічна фірма "Ніч лава", 2010. — 234 с.
7. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов (книги I-III). / А. Смит. — М.: Наука, 1992. — 572 с.
8. Шамхалов Ф. Философия бизнеса / Ф. Шамхалов. — М.: Экономика, 2010. — 381 с.

References:

1. Barr, R. (1995), *Politicheskaja jekonomija* [The political economy], vol.1, *Mezhdunarodnye otnoshenija*, Moscow, Russia.
 2. Yemel'ianov, V.M. (2012), *Rozvytok partners'kykh vidnosyn biznesu i vlady v systemi derzhavnoho upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [The development of partnerships between businesses and authorities in the state control sustainable development in Ukraine: theory, methodology, practice], Yemel'ianova, Mykolaiv, Ukraine.
 3. Yemel'ianov, V.M. (2012), "The interaction between business and government in the regulation of economic processes and enhancing economic security", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia: Serii "Upravlinnia"*, vol. 1, pp. 125—147.
 4. Marshall, A. (1993), *Principy jekonomicheskoy nauki* [The principles of economic science], Progress, Moscow, Russia.
 5. Mel'nychuk, V. (2009), "Tendencies of the economy since the crisis", *Uriadovyj kur'ier*, p. 6.
 6. Monitoring of socio-economic development of the regions of Ukraine [Monitoring of socio-economic development of the regions of Ukraine], *Nich lava*, Kyiv, Ukraine.
 7. Smit, A. (1992), *Issledovanija o prirode i prichinah bogatstva narodov (knigi I-III)* [Research on the Nature and Causes of of wealth of nations (Books I-III)], Nauka, Moscow, Russia.
 8. Shamhalov, F. (2010), *Filosofija biznesa* [The business philosophy], *Jekonomika*, Moscow, Russia.
- Стаття надійшла до редакції 11.07.2013 р.*